List 14. **NOVICE** Tečaj XXXIII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold, za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 7. aprila 1875.

Obseg: Nujni razglas Kranjskim gospodarjem o zadevi ovác, ki jih družba kmetijska razdelí iz državne subvencije. — Kmetijska šola na Dolenskem. (Konec.) — Novi Kranjski panj po Dzierzonovi osnovi. (Dalje.) — Sadjerejcem na znanje. — Postava o obrambi poljščine. (Konec.) — Odkodi ima Kranjska dežela svoje imé? (Dal.) — „Skutnik = skupnik". — Slovansko slovstvo. — Koliko naj se županijam dá opravila. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Nujni razglas Kranjskim gospodarjem

o zadevi ovác, ki jih družba kmetijska razdelí iz državne subvencije.

V 12. listu „Novic" je bilo oklicano, naj gospodarji, ki želijo Ugoviških ovác dobiti, vložijo dotične prošnje, od župana in predstojnika podružnice potrjene, do 20. dne t. m. Ker pa okoli 80 parov na Koroškem iz državne subvencije nakupljenih mladih ovác pride že 23. dne t. m. na Kranjsko, zato se opomnijo ovčarji, ki želijo tega blagá dobiti, naj **prošnje svoje** zadnji čas do **15. dne tega meseca** podpisanemu odboru predložijo, sicer ne dobijo nič. — Gospodje predstojniki kmetijskih podružnic se vljudno prosijo, ta opomin tudi razglasiti v nedeljo po službi božji.

Ob enem se pa še to naznanja, da gospodarji, katerim se bodo ovce dale, **pridejo po nje gotovo 23. dne tega meseca.** Da pa se vsaj nekaterim okrajša pot, je podpisani odbor to reč tako vredil, da ovce, ki jih dobijo Gorenci iz Bohinjskega, Radoliškega, Jeseniškega in Tržiškega okraja, ostanejo v **Radoljici** pod skrbjo predstojnika podružnice Radoljške gospoda Homana, — ostalih druzih ovac pride nekaj v **Ljubljano**, kjer jih dobijo niži Gorenci in Dolenci in se oglasijo v pisarnici družbe kmetijske, — nekaj Notranjcem namenjenih pa pride v **Postojno**, kjer naj se dotični gospodarji oglasijo pri predstojniku podružnice Postojnske, gosp. dekanu Hofstetterji.

Glavni odbor družbe kmetijske Kranjske
v Ljubljani 4. aprila 1875.

Kmetijska šola na Dolenskem.

(Konec.)

Na dalje govorite o šolski omiki po deželi, katera po Vašem mnenji ne zadostuje umnišemu izobraževanju v gospodarstvu. No, to je zopet kaj! Namenjena je niža kmetijska šola, v katero more po predpisih izdanih od ministerstva, vstopiti mladeneč, ki je dovršil ljudsko šolo.

Kvasite tudi o kmetih v „fraku", kakoršni bodo po Vaših mislih izšolani dijaki kmetijske šole. Gospodine! ali veste, kaj je niža praktična kmetijska šola, ali ste brali načrt podučevanja (program) prihodnje kmetijske šole? Gotovo ne! ker ne bi potem govorili o kmetih v „fraku". Dijaki bodo morali delati vsa opravila in sicer vsaki dan po 5 do 6 ur. Ali ni mar to dovolj? kaj bi mar radi, da bi kot pravi hlapci kopali grabne, kamnje lomili, gnoj kidali cele dni? Ali slovenskemu kmetijskemu mladenču ne privoščite več, da bi se namreč nekoliko s kmetijsko znanostjo, katera je glavni in prvi steber vsega kmetijskega napredka, soznanil? ali ste res tako hudobni, da ste odločili, da slovenska mladina je le za sužnega in da za njo zadostuje, če se nekoliko v krampanju bolj izuri? Slovencu priznavajo tudi najljutiši sovragi, da je duševno zmožen, zato bo na dobro in praktično uredjeni kmetijski šoli, kjer bo slišal dobre kmetijske nauke, se tako izobražil, da bo vrnivši se v ožji svoj domovinski kraj sam napredoval, ob enem pa tudi z dobrim izgledom in umno besedo mogel podučevati svoje sosede. Mi nismo sicer proti temu, da bi učenci ne delali; da bi pa morali celo kmetijo sami obdelati, to se nam zdi nemogoče, ker koliko časa bi pač ostalo potem za teoretično podučevanje tim bolj, ker ostanejo le dve leti v šoli.

V Vaši milosti še konečno vendar svetujete, da naj ima šola dovolj njiv, travnikov itd. To je že sklenjeno in prav zarad tega bil je tudi hudi boj v zboru, ker nasprotniki so hoteli le kacih 20.000 gold. dovoliti za nakup posestva, s tem zneskom pa bi še pohištva ne mogli dobiti.

Dobro urejene, z vsemi kulturnimi predmeti kakor z njivami, s travniki, s sadnimi vrti, z nogradi, in tudi z gozdom — ker se ima tej šoli vsvojiti tudi gozdarska šola — priskrbljene kmetijske šole je naši deželi treba, in za ustanovo take smo se vedno poganjali, kar se je tudi uresničilo v deželnem zborovanji leta 1874.

Vi menite, da le po popotnih učiteljih bi se kaj dalo opraviti za povzdigo kmetijstva v naši deželi. Tudi mi priznavamo važnost popotnih učiteljev in prav z ustanovo kmetijskih šol bo mogoče, da dobimo v deželo sposobnih učiteljev, kateri bodo mogli o počitnicah in posebnih časih iti v posamesne okraje dežele in tam podučevati mlajše in stareje kmetovalce.

Tako so kmetijske šole vredjene tudi v sosednih deželah in sicer na Štajarskem, Koroškem in Goriškem.

*) Goriški časnik „Glas" piše o koristi tamošnje deželne kmetijske šole za izučenje brezplačnih učenikov iz vrste kmetov samih tako-le: Sad poduka na tukajšnji

Na Štajarskem so imeli popotnega učitelja ranj. slavnega Feuserja, sedaj pa so opustili imenovati posebnega popotnega učitelja, in s podporo kmetijskega ministerstva se poslužuje Štajarska kmetijska družba kmetijskih učiteljev, ki so nameščeni v deželi, kakor prof. dr. Wilhelm v Gracu (na Joaneum-u), Ad. Baumgartner, vodja kmetijske šole v Grotenhofu, H. Göthe, vodja vinorejske šole v Mariboru, H. Kalman, bivši učitelj na Mariborski vinorejski šoli itd. Na Koroškem deluje kot popotni učitelj gosp. Schütz, vodja kmetijske šole v Celovcu, na Goriškem pa učitelji ondotne deželne gospodarske šole. —

Da pa je našemu deželnemu zboru bilo dokaj mar za vsestranski poduk tudi odraslih kmetovalcev, spričuje to, da se je sprejela v program tudi ustanova posebnih specijalnih kurzov, ki bodo trajali po 8 do 14 dni na kmetijski šoli, katerih se bodo lahko vdeleževali tudi odrasli kmetovalci. Tako bo na pr. kurz za sadjerejce zopet poseben kurz za trto in vinorejce, za vrtnarje, za živinorejce. Jeseni ob času trgatve bo poduk o napravi vina itd. Takih le nekoliko dni trajajočih podukov se bodo lahko v obilnem številu kmetovalci vdeleževali, in za deželo bo to velevažno in koristno, ker oni, ki čuti potrebo, da se izuri v kletarstvu, bo že žrtoval par dni, da se bo od doma odtrgal in šel v šolo, katera ga bo v potrebnem podučila. Taki kurzi so sicer novi, pa povsod se kažejo velekoristni. Ker visoko kmetijsko ministerstvo radodarno podpira take specijalne kurze (na pr. Štajarski kmetijski družbi je podelilo letos 2000 gold.), nadejati se je, da bo tudi naša Kranjska kmetijska družba dobila v ta namen kako subvencijo, s katero bo mogla podpirati manj premožne kmetovalce, da se bodo mogli vdeležiti prekoristnega poduka.

Gospodine iz Rake! vidite, da je že za vse preskrbljeno; zakaj niste brali programa, ki je bil po časopisih, ki so govorili o razpravi deželnozborski zarad ustanove Dolenske kmetijske šole, tudi razglašen.

Kar zadene ustanove šolskih vrtov, Vam moremo povedati, da smo že skrbeli za to in da je naša Kranjska kmetijska družba s subvencijami, katere je prejela od sl. kmetijskega ministerstva, ustanovo takih vrtov že primerno podpirala in pospeševala.

Sicer bo naša skrb, da bomo vse dobro in potrebno zahtevali, kar koli zamore pospeševati kmetijstvo v naši deželi, če bomo imeli tudi več kmetijskih šol. Da! s preblagim rajn. Costom tudi kličemo, dobrih šol in zopet dobrih šol, tako tudi kmetijskih šol nam je treba in te hočemo po zmožnosti ustanoviti v naši deželi, katera je eminentno poljedelska.

Kar ste h koncu svojega dopisa, modri „Nathan“, čenčali o napravi kmetijske šole v Kotu in Polhovem gradcu, je pač tako, da ste prav očitno kazali svetu resnico starodavnega pregovora, ki pravi: „naj čevljar ostane pri svojem kopitu“.

Novi Kranjski panj
po Dzierzonovi osnovi.

Spisuje Luka Porenta, župnik in čebelar v Bohinji.

(Dalje.)

4. Tega panja se naši Gorenski čebelarji ne morejo poprijeti zato, ker je tudi za prevaževanje v ajdo popolnoma nepripraven. Kako to? Tako-le: Naš navadni Kranjski panj je skoraj ravno tako dolg, kakor ta tukaj popisani Dzierzonov, namreč okrog enega vatla, širok je le okrog 12 palcev, in visok navadno 6 palcev. Mi navadno po 40 takih panjev na en voz nakladamo, naložimo namreč 4 vrste, v vsako vrsto pride po 10 panjev, in tak voz je potem kacih 10 čevljev dolg in okoli 2 čevlja ali 24 palcev visok. Zdaj pa računimo! Dzierzonov panj je pa od zunaj 14 palcev širok, zamorem jih toraj komaj 9 v eno vrsto naložiti, Dzierzonov panj je pa 18—20 palcev visok, če ima še le dva predalca, če ima pa tri predale, je 24—30 palcev visok. Koliko tacih panjev morem tedaj na en voz naložiti? K večemu 9, zakaj če jih dve vrsti eno na drugo naložim, bo voz previsok, če pa dve vrsti eno zraven druge naložim, bo voz preširok, na vsak način pa tudi za enega konja pretežek. Računimo naprej. Če pošljem iz Bohinja — in taka se godi vsim čebelarjem na visokem Gorenskem — postavimo na Soriško polje ali kam blizo Šmarne gore en voz čebel, to je 40 Kranjskih panjev, mi to najmanj 20 goldinarjev stroškov prizadene, predno čebele spet nazaj domú pridejo, in če en voz Dzierzonovih, tedaj le 9 panjev v ajdo pošljem, me bo voznina tudi ravno toliko, namreč 20 gold. stala. Po takem pride vožnina od enega samega Dzierzonovega panja na dobra 2 gold. Le še naprej! Mislimo si, da nam čebele, en panj k drugemu, po 10 funtov medu v ajdi naberó, s tem sme tukaj na Gorenskem že vsak čebelar zadovoljen biti, in računimo en funt medú na 20 soldov, kakor ga pa kupci o trganji že malokdaj plačujejo, nam tedaj prinese en panj v ajdi 2 gold., če je letina še precej dobra. Če tedaj en voz naših Kranjskih, to je, 40 panjev v ajdo pošljem, in mi vsak panj 10 funtov prinese, mi prinese vseh 40 panjev 400 funtov medú, 1 funt po 20 soldov, znese 80 gold.; ako mi 20 gold. voznina vzame, mi vendar še 60 gold. čistega dobička ostane. Ako pa en voz izvirnih Dzierzonovih, tedaj le 9 panjev, ker več jih ne morem na en voz naložiti, v ajdovo pašo pošljem in mi vsak 10 funtov prinese, mi bo vseh 9 panjev 90 funtov medú prineslo. Voznina mi bo ravno tako 20 gold. vzela, 9 poslanih panjev mi bo pa le 90 funtov, tedaj le za 18 gold. medú prineslo, imam tedaj še v dobrih letinah pri enem vozu čebel 2 gold. zgube; zakaj da bi mi čebele zavoljo tega, če jih v tako velikih in težkih panjih v pašo pošljem, kaj več medú v ajdi nabrale, kaj tacega utegne le tisti verjeti, ki o čebeloreji nobene znanosti nima. Kaj bo pa še le takrat, kedar čebele v ajdi malo ali celó nič ne dobé, ali pa še celó nazaj domu pridejo, kakor so od doma šle, kar se nam tudi le prerado prigodí?

5. Ta panj tudi zato za nas ne bo, ker v ulnjaku preveč prostora vzame. Naš navadni Kranjski panj je 12 palcev širok, in 6 palcev visok, Dzierzonov je pa 14 palcev širok in 18—20 palcev visok, če je še le za dva predala narejen, tedaj skoraj štirikrat toliko prostora potrebuje, kakor en naš. Lahko si tedaj mislimo, kakošen ulnjak bi moral čebelar imeti, kateri bi hotel s takimi panjovi kaj bolj po velikem čebelariti. — Če, na pr. jaz 100 tacih panjev čez zimo za pleme pustim, jih bom imel, kedar bodo čebele odrojile, vsaj kacih 240—250, če bodo še slabo rojile. — Zdaj imam ulnjak za 240 navadnih Kranjskih panjev narejen, pa je že precej velik, kakošen bi še le moral biti, ko bi hotel kacih 250 Dzierzonovih panjev v ajdo poslati, saj bi moral skoraj vse Bohinjske konje najeti, da bi mi vse te omare prepeljali, ker se jih ne more čez 9 na en voz naložiti. — Zraven tega bi morali tudi gospodarji, kateri čebele v ajdovo pašo jemljejo, svoje ulnjake prenarediti, kar bi komaj radi storili.

---

kmetijski šoli se že letos kaže. Slišimo, da je gosp. Anton Belin iz Kobarida, ki je tukaj poslušal poduk v sadjereji, pretekli ponedeljek po službi božji domá razlagal kmetom, kar se je tukaj učil, in da ga je obilno kmetov prav pridno poslušalo. Ako ga bodo še drugi posnemali, bode ta poduk donašal obilen sad.“ Vred.

Take in enake misli so mi po glavi rojile, ko sem se na to pripravljal, da bi se Dzierzonove sisteme poprijel.

Da je Dzierzonova sistema zares dobra in vse hvale vredna, to sem koj dobro spoznal, da je pa njegov panj, kakor je v tej knjižici popisan, tudi strašno nepripraven, in da se tacih panjev naši čebelarji poprijeti ne morejo, in tudi poprijeli ne bodo, to sem pa tudi ravno tako dobro spoznal in sprevidel. Kaj je tedaj storiti, kaj je početi? Premišljujem to reč na vse strani. Nazadnje mi vendar na misel pride, da bistvo Dzierzonove sisteme ne obstojí v tem, kakošen je panj ali posoda, v kateri čebele prebivajo, ampak le v premakljivih satovnih diljicah ali letvicah, zakaj ravno te premakljive letvice ali lašte čebelarja v taki stan postavijo, da ima čebele skoraj popolnoma v svojih rokah, in da ž njimi tako rekoč počenja kar hoče.

Če je pa taka, pravim sam pri sebi, kaj veljá, da se dá Dzierzonova sistema tudi na naš navadni, nam že sicer tako priljubljeni Kranjski panj obrniti, in mora ravno tako dobro storiti!

Ta misel mi je še toliko bolj v glavo silila, ko začnem prevdarjati, da bi se s tem, ko bi se dala Dzierzonova sistema na naš Kranjski panj obrniti, tudi našim čebelarjem, in tako tudi celi naši dragi domovini veliko premoženja privabilo. Zakaj če se izvirnega Dzierzonovega panja poprimemo, moramo vse svoje stare Kranjske panjove pokončati in sožgati, ker se v izvirne Dzierzonove panjove predelati ne dajo; ako pa svoje stare Kranjske panjove dzierzoniziramo, to je, tako prenaredimo, da bodo imeli premakljive satnike, potem nam jih ni treba pokončavati, in tako se lahko velike škode obvarujemo. Računimo le prav povrhoma! Mislimo si, da ima Kranjska dežela kacih 50.000 navadnih Kranjskih panjev, ali so čebele v njih ali so prazni, zato nam tukaj ne gré. — Dilje so zdaj drage, delavci pa tudi. Smemo pa tudi navadni Kranjski panj saj na 50 soldov računiti. Ako ima tedaj naša dežela 50.000 navadnih Kranjskih panjev, bi s tem, ko bi vse te panjove naši čebelarji morali pokončati, 25.000 gold. škode trpela. Da pa 25.000 gold. ni ravno malenkost, to pač vsak lahko spozná, še posebno, če pomisli, da imamo na Kranjskem gotovo še veliko več, kakor 50.000 navadnih Kranjskih panjev.

Vse tukaj rečeno me je tedaj le na to napeljevalo, da bi poskusil Dzierzonovo sistemo na Kranjski panj obrniti. — Dam si toraj nekatere navadne Kranjske panjove po Dzierzonovi sistemi prenarediti, in kmalu sem se prepričal, da se nisem zmotil, zakaj čebele so mi tako lepo na premakljive diljice satove delale, da me je zares prav veselilo. (Dal. prih.)

Nove postave.

Postava o obrambi poljščine,

veljavna za Kranjsko deželo.

IV. Kako je postopati in katera oblastva naj postopajo.

(Dalje.)

§. 34. Če se je županu zarubljena živina izročila po §. 28., naj to mahoma zglasi njenemu gospodarju, ako je znan, in tudi okvarjencu, katerega treba, da še posebno pozove, naj svojo pravico do povračila storjene kvare dokaže najpozneje v osmih dneh po rubežni, ker drugače bi zarubljeno živino bilo nazaj dati gospodarju, ako bi se za njo oglasil.

Če je okvarjenec v tem določenem roku dokazal svojo pravico, naj župan poskuša, da se okvarjenec in gospodar zarubljene živine z lepa dogovorita, koliko gre okvarjencu povračila. Ako se ne moreta pogoditi z lepa in je že okvarjenec tudi tožbo pred sodnika pognal po §. 1321 v obč. drž. zak., tedaj župan, da povračilo storjene kvare dobode trdnost, sam izreče, koliko je gospodar dolžan plačati, in kedar ta plača, treba mu je zarubljeno živino vrniti še predno je postopanje o poljski okvarbi pravokrépno dognano. (§. 1322 v obč. drž. zak.)

§. 35. Določila §. 34 ter ondukaj v red spravljene županove dolžnosti veljajo tudi tedaj, kedar za kacega okvarjenega gospodarja zarubi njegov prisezni poljak.

§. 36. Župan treba, da pri poljskih okvarbah o vsacem posamesnem slučaji, kateri pride v preiskovanje po §. 31., brez odloga dožene, ali se je zgodil res ter kako se je zgodil, in da tudi zvrší zapis o dokazílih, ter ako se okvarjenec in obdolženec ne pogodita za povračilo storjene kvare, da cenitev napravi in po njej izreče, koliko povračila bodi s tistimi stvarmí vred, ki so se od poljske okvarbe pridobljene po §. 33 izročile okvarjencu.

§. 37. V cenitev poljske okvarbe je najpoprej poklicati v prisego vzete poljske čuvaje.

Ako poljski čuvaj méni, da je nad pet goldinarjev kvare, naj jo župan takój dá ceniti priseznemu cenitelju.

Tudi sicer, kedar se koli zgodí kaka poljska okvarba, sme okvarjenec in obdolženec od župana zahtevati, da kvaro dá ceniti priseznemu cenitelju.

§. 38. Če kvare niso po §. 37. cenili prisezni čuvaji, naj župan v to delo pokliče tiste cenitelje, katere je sodílnica postavila in v prisego vzela. Kedar takih ceniteljev ni, tedaj je politično okrajno oblastvo dolžno, da na prošnjo občine postavi posebne cenitelje poljskim okvarbam, ter da jih ali to oblastvo ali njegov namestnik vzame v prisego.

§. 39. V kazenski razsodbi naj se za storjeno kvaro izreče tudi pravica do njenega povračila, ki okvarjencu pristojí po kaki pogodbi s poljskim okvarnikom ali po cenitvi, ako tega povračila ni nad petnajst goldinarjev ter ga obsojenec ne izpodbija za to, ker se mu zdi preveliko.

Kedar se izpodbija pravičnost kake cenitve, ki je bila nad 15 gold. postavljena, tedaj je v kazenski razsodbi izreči samo do 15 gold. povračila, in okvarjenca je treba za tisto, kar več zahteva, napotiti na civilno pravdo.

Ob enem je treba tudi o osobi tistega, ki je povračilo dolžen, razsoditi po §§. 15 in 16, ter ako so od poljske okvarbe užitka imeli še kaki drugi ljudjé, kateri niso krivice deležni, kakor se to godí, kedar se kaj popase, tedaj je izreči, če naj tudi ti ljudje ukvarjencu kaj povračila dadé znotraj tistih mej, katere so za povračilno vsoto (znesek) narejene v prvem odstavku.

§. 40. V kazenski razsodbi naj se krivcu tudi naloží povračilo tistih troškov, kar se jih je nabralo, ker je bilo treba rubiti ali tudi rediti zarubljeno živino in ker se je morebiti kvara ceniti dala priseznim ceniteljem.

§. 41. O tistem okvarnikovem orodji, katero mu je bilo pri poljski okvarbi odvzeto, ker se je rabilo v kaznilnem dejanji, naj se v razsodbi izreče, da je propadlo na korist ubožnega zaklada, ako je namreč okvarjenec prejel povračilo za svojo kvaro in so tudi troški kazenskega postopanja že plačani, ter če vrednost teh stvari ne preseza petih goldinarjev in je vrhu tega manjša od prisojenega povračila.

Ako vsega tega ni, naj se orodje povrne gospodarju, če okvarjenec nima nič pravice do njega.

§. 42. Pritožba na županovo razsodbo gre k tistemu političnemu oblastvu, pod katero dotična občina

neposrednje stojí, kar se tiče izročenega področja (h krajnemu oblastvu, k deželni oblasti).

Pritožba se ustno ali pismeno zglasí županu v 8 dneh od tistega dneva, katerega se je bila izpodbijana razsodba naznanila ali vročila.

Na dve soglasni razsodbi ni potem dalje nobene pritožbe.

Če kazensko postopanje v prvi stopinji pristojí političnemu okrajnemu oblastvu, tedaj o pritožbah k višemu sodniku veljajo splošna, semkaj mereča določila.

§. 43. Globe gredó v ubožni zaklad tiste občine, v kateri se je pripetila poljska okvarba.

Ako bi se globa ne dala izterjati, naj se izpremení v zapor ali v délovne dni za občno-koristne namene.

Za do pet goldinarjev globe se utegne prisoditi do 24 ur zapora, a nikdar ne izpod 6 ur. Dnina, kakoršna je v tistem kraji navadna, naj se šteje za jeden dan dela.

§. 44. Preiskovanje in kazen poljskim okvarbam mine, če se na okvarnika nikakoršno preiskovanje ni začelo v treh mesecih od tistega dneva, katerega se je zgodila poljska okvarba.

S civilno pravdo se more iskati povračilo za tako poljsko okvarbo, katera zaradi zastarélosti ni prišla v preiskavo.

V. Kdaj moč izgubé starejši ukazi ter se začne ta zakon izvrševati.

§. 45. Tisti dan, katerega ta postava dobode moč, izgubé veljavo vsi dozdanji ukazi, kar se jih tiče poljske obrambe, kolikor so ti ukazi po pričujoči postavi prenarejeni, in posebno ukaz ministerstev za notranje stvari in za pravosodje od 30. januarija 1860 (drž. zak. štev. 28).

Sadjerejcem na znanje!

Podpisani daje na znanje, da se pri njem dobiva raznovrstno sadno drevje: jablane, hruške, češnje itd., požlahnene z najžlahnejšimi cepiči po 5 do 7 let stare. Tudi ima divjega kostanja in murb veliko število na prodaj. Cena mu je majhna. Kmetje! sezite po njih; v zemlji je še veliko zakladov.

V Medvodah 30. marca.

Jožef Jarc, po domače: Martan.

Zgodovinske stvari.

Odkodi ima Kranjska dežela svoje imé?

(Dalje.)

Le dvoje je mogoče: 1. ali se imenuje dežela po zgoraj omenjeni izpeljavi od „slovenske Krajine“ (windische Mark), ali pa 2. se je beseda „Carniolia“ v jeziku našega naroda sprevrgla v „Kranjo“, „Krajno“ (ravno narobe, kakor Poženčan trdi).

Ako je prvo resnično, namreč, da je beseda „Krajna“ nastala po „slovenski Krajini“, katera je obsegala vse slovenske dežele in zapadni del sedanje Hrvaške, potem smo vsi Slovenci — „Krajnci“, ker smo bili vsi v tej „slovenski Krajini“ (windische Mark).

Ako pa je nastalo imé „Krajna“ od „Carniolie“ ali „Carnie“, potem vsaj med Kranjci, Korošci in Goričani ni pravega razločka v imenu; zakaj omenili smo že, da imajo vse tri besede „Carintia, Carniolia, Carnia“ eno in isto koreniko, vse tri dežele pomenijo v slovenskem jeziku gorato deželo, „Gorotan“. Zatoraj se „Korošci“ ravno tako lahko „Krajnce“ imenujejo, kakor se narobe Krajnci lahko Korošce ali pa Gorotance imenujejo, in Goričani ravno tako, ker oni so Karnci (Carnia) in nemški Korošci se imenujejo „Karner“. Če je toraj „Kran“ nastalo iz „Karn“, in če po pravici trdimo, da „Korošec“ ravno tisto koreniko „car, kar, kor“ v sebi ima, potem pač lahko trdimo, da „Koroško, Krajnsko, Karnsko“ (Goriško) so tri oblike enega in istega pomena, kakor so bile poprej „Carniolia, Carnia, Carantia“. Če torej po tej izpeljavi Slovence imenujemo „Kranjce“, se ravno tako malo motimo, kakor, če bi jih imenovali „Korošce“. Najbolje jo zadenemo, če imenujemo Kranjsko, Koroško in Goriško skupaj — Gorotan, to je slovenski prevod za vse tri izraze „Carnia, Carniolia, Carintia“, kateri so najbrž keltske korenike v latinski obliki. Ali in koliko slovenskega Štajerja je spadalo kedaj k „Gorotanu“, o tem se ne more nič gotovega reči, toda večidel vzhodnih Slovencev ni pripadal nobeni gorotanskih dežel (Carnia, Carniolia, Carintia). Toraj se na Štajarce imé Karnca (Kranjca, Korošca) ne razteguje, in po tej izpeljavi ne bi mogli Štajarcev Kranjce imenovati.

Ako pa izpeljujemo besedo „Krajna, Krajnec“ od „krajina, krajinec“, to je od tistega časa, ko so bili vsi Slovenci združeni v „windische Mark“, tedaj spadajo tudi Štajarci semkaj in še severno-zapadni kos Hrvaškega, v katerem se še dandanašnji jezik govorí, ki je bolj podoben karnskemu (gorotanskemu, Kranjskemu = slovenskemu), nego srbo-hrvaškemu. Pri tej priliki ne morem zamolčati trditve, ki jo srbski učenjaki vedno ponavljajo, da je „Hrvaška“ le političen in geografičen pojem, da pa Hrvaškega naroda ni in tudi ne Hrvaškega jezika; do Varaždina in Zagreba so vzhodni Slovenci, najbližji bratje naših Štajarcev, vzhodni in južni Hrvatje pa so srbskega plemena; — da so katoličani, za to še niso drug narod, ko pravoslavni bratje. Jezikovni ostanki iz srednjega stoletja nam dokazujejo, da se je tačas v Zagrebu jezik govoril, ki je bolj slovensk, nego srbsk. Tudi Hrvatje nimajo lastnih narodnih pesmi, ampak smatrajo srbske tudi za svoje; mi Slovenci pa imamo dosti lepih, originalnih narodnih pesmi. Iz tega sledi, da mi kot slovansko pleme neposredno mejašimo na Srbe, in da je na slovenskem jugu le troje plemen, namreč Bulgari, Srbi in mi, ki se sedaj imenujemo Slovence.

Čeravno nekoliko v jeziku različni, vendar Gorotanci (Korošci, Kranjci, Goričani) ne morejo dvomiti, da so s slovenskimi Štajarci in severo-zapadnimi Hrvati enega plemena, katero pleme je bilo nekedaj združeno v eno celoto „windische Mark“ (slovenska krajina). Napačna in abotna je misel, da naše pleme samo do Sotle sega; vsak se lahko prepriča, če prestopi Štajarsko mejo in pride na Hrvaško, da tega na jeziku, na šegah naroda zapazil ne bo, da je toraj meja le politična. Ne dá se tajiti, da se srbščina vedno bolj širi in slovenščino nazaj odriva, nekaj po svoji lastni lahkoti in gladkoti, nekaj vsled oficijelne protekcije, ker se rabi v obče v šolah in uradih, slovenska literatura pa se kolikor mogoče zanemarja. S tem Srbom, ali tako imenovanim Hrvatom (kolikor niso posrbeni Slovenci) za sedaj nočem nič očitati, jaz stvar le konštatujem (saj bi tudi za nas Gorotance, t. j. zapadne Slovence, ne bila nobena nesreča, ako bi se s Srbi v en narod zlili).

Pri tem razmišljavanji se nam nehoté vrine vprašanje, katero je prav za prav naše imé kot slovansko pleme? Mi se imenujemo „Slovence“. Trdim pa vnovič, da je to le splošno imé za „Slovana, Slavjana“, katerih izrazov naš narod ne pozná. Kar je češki „Slovan“, ruski „Slavjan“, Slavjanin“, to pomeni naš „Slovenec“. Slovaki se imenujejo „Slovence“, Dalmatinci govoré o svojem „slovinskem“ jeziku, kar dosti jasno dokazuje, da „slovenski“ je le „slovanski“. „Staroslovenski“ jezik je po enih oče, po drugih brat sedanjih

slovenskih jezikov, razumeli pa so ga tačas vsi Sloveni (Slovani), iz česar sledi, da so se Sloveni v jeziku tačas malo razlikovali, in da mi niti tistega jezika, niti „slovenskega“ imena ne moremo samo za-se reklamirati. Povsodi, kjer so prišli Slovani s tujimi narodi v dotiko, imenovali so se „Slovence, Slovane, Slovince“, tako na Koroškem, Štajarskem, v Dalmaciji, Slovakiji; v nasprotji s slovanskimi plemeni pa so si pridevali druga plemenska imena. Tako Srbi našega plemena niso nikdar „slovenskega“ imenovali, nasprotno katoliški Srbi (Hrvatje) še danes imenujejo vsakega od našega plemena — Kranjca; saj „Slovenci“ so sami tudi, toraj nas kot specifičnega plemena ne morejo tako imenovati (ne govorim tu od najnovejšega časa, kjer so izobraženi Hrvatje po nas navadili se pisati o nas kot o „Slovencih“, kar je pa čisto napačno).

Če prašamo po specifičnem imenu našega plemena, moramo si odgovoriti, da ga nimamo. Zapadni del našega plemena je sprejel imé po deželi, v kateri se je naselil, in imenoval se „Korošec, Karnec“ (Kranjec?); vzhodni del pa se je vedno klical „Slovenca“, to je, Slavjana. Le ako beseda „Krajna“ ne izhaja iz „Carnia, Carniolia“, ampak iz poznejše „slovenske krajine“ (windische Mark), kar je tudi mogoče, kakor smo zgoraj razložili, potem se sme reči, da je bilo celó naše pleme enkrat, kakor politično, tako tudi po imenu združeno, in imenovali so se vsi Slovenci — „Krajnce“, to je, Krajince. Ker sedanji Kranjci svoj jezik tudi nasproti Štajarcu in Korošcu „Kranjskega“ imenujejo, moramo sklepati, da so se kedaj vsi Slovenci „Kranjce“ imenovali, drugače bi bila to logična nesmisel, ki se nikjer ne najde, kakor bi na pr. Bavarec nasproti Tirolcu o svojem „Bavarskem“ jeziku govoril; tudi iz tega, da prosti Hrvat (recte katoliški Srb) smatra vsakega Slovenca za Kranjca, moramo sklepati, da so nas jugoslovenski bratje od nekdaj Kranjce imenovali, iz česar bi se dalo zopet sklepati, da smo se sami kedaj vsi Kranjce imenovali, in to je moglo biti le tačas, ko smo bili združeni v „windische Mark“ v slovensko „Krajino“.

Ne štejem se za zmožnega, rešiti to vprašanje dolčno, a opozoril bi rad slovenske zgodovinarje, naj to resno preiščejo, odkodi ima Kranjska dežela svoje imé, ker je velike važnosti. Ako se namreč obistini, da od nekdanje „slovenske krajine“, potem imamo mi kot slovensko pleme specifično ime, namreč „Krajinci, Kranjci“, in tega do zdaj nimamo, kajti da „Slovenec“ pomeni le „Slovana“, o tem nobene dvombe ni. Imé „Krajincev“ pa zaslužimo toliko bolj, ker smo na krajini Slavjanstva, na meji med slovanskim, germanskim in romanskim elementom. (Kon. prih.)

Slovstvene stvari.

„Skutnik = skupnik.“

Spisal J. Navratil.

Po prijateljski ljubavi sem dobil to pismice:

„V 35. listu (lanskih) „Novic“ trdi g. N-l, da pravijo v Semiču „sküpnik“ (filius adoptivus*); pa ni prav slišal, zakaj pravijo res „skütnik“ in ga na tanko ločijo od rejenca... Pravijo: „Néso ga vzeli ze (za) „rejenca“, nok (nego) ze „skütnika“. Da je tako istina, sme mi verjeti, ker sem sam Semičar. Tudi v Črnomlji (kjer ne spreminjajo u v ü) slišal sem govoriti „skutnik“. — M. P.

Na to odgovarjam: Da sem l. 1853 prav slišal, pričajo istega leta „Novice“ na str. 286 pa 323. Lani — po 21 letih — pripetil se mi je samo siten „lapsus mentis“, da-si nisem za take reči baš „kèsne glave“. [1]) Ali kar je, to je. Zato lepa hvala gospodu M. P., ker mi je dal priliko, da pošteno in očitno popravim krivico, ki sem jo storil očitno, a ponevedoma skutnikovemu zagovorniku, pa i sebi. —

Moje besede v 35. l. (na 277. str.) lanskih „Novic“ naj se tedaj razumévajo tako: Ko sta se leta 1853 dva domorodca javno pričkala zarad „skutnika“ in zarad „skupnika“, ter nasprotnik očital nasprotniku nepazljivost in nenatančnost pri nabiranju slovenskih beséd, — dognal sem ondaj jaz, da pravijo Beli Kranjci ... nekod „skupnik“, ... nekod pa „skutnik“ („skütnik“ posebno Semičarji) za isti pomèn, ki ga je bil prvi razglasil že leta 1850 g. Lepstanski po „Novicah“ (gl. str. 3; prim. „Nov.“ 1850 str. 16 pa 1853 str. 191).

Popravljena je zdaj moja nedolžna zmota; lahko bi se tedaj besedovanje končalo. — Ker je pa, kakor se kaže, „skutnik“ ali „skupnik“ za **slovansko pravo** imenitna posebnost, kakoršnih se nahaja med Slovenci jako malo, zato naj povem še nekoliko novega, kar sem izvédel pozneje o tej domači posebnosti po verjetnem poroku [2]) in iz različnih knjig.

Brat Anton, ki je lani in letos o vsaki priliki nalašč popraševal po „skutnikih“, „skütnikih“ in „skupnikih“ med Belimi Kranjci, piše mi iz Metlike tako:

„Kakor sem se sam prepričal, govorí do malega vse v Semču in po njegovi okolici „skütnik“ (kajti nekateri pravijo tudi „skutnik“), — od Lokvice sem [3]) pa povsod „skupnik“. Morem ti poslužiti tudi z imeni.“

„Taki (zakonski) stariši, ki nimajo svojih otrók, vzamejo si pa večjidel odraslega ‚fanta‘ (dečáka) po volji móževi, a deklè po volji žênini k sebi, zato da se vzameta, in jima potém predajo [4]) svoje premoženje. Deklè je večjidel v rodu ženi, in pride včasih majheno k hiši, ‚fant‘ je pa praviloma že velik.“ —

„Ljudje dajejo pri nas skupnikom navadno vse zemljišče z dolgom vred, delajo in živé ž njimi ‚skupno‘; za slučaj delitve, t. j. ako ne bi mogli več skup živeti, izgovoré si kos ali več kosov zemljišča („grunta“) — ali pa vsake vrsti žitka [5]) itd.; tako na pr. mi je pripovedal neki kmet iz vasi Č. (blizo Metlike), da je predal ‚skupnikom‘ t. j. skupniku pa skupnici vse zemljišče z vsem dolgom vred ter jima dovolil, da se smeta na to zemljišče i prepisati dati. On (kmet) in žena njegova jima pomagata delati in živita ž njima skup.“

„Ako pa ne bi mogla ali hotela na dalje ‚skupno‘ živeti, izgovorila sta si [kmet pa žena] na leto po tri kopljénike (mérnike) vsake vrsti žitka in še več drugega živeža, tudi potrebne solí.“ —

„Kakor vidiš, taka pisma delajo stariši tudi z lastnimi otroki, — ni tedaj razločka.“

(Dalje prihodnjič.)

---

*) Dopisnikov dodatek. Pis.

[1]) Póstaren kmet se je izgovarjal v Ljubljani pred sodnikom, da se ne more vsega hitro in na tanko spomniti, zato ker je „kèsne glave“ (tardi ingenii — rekel bi menda Latinec). Pis.

[2]) Staroslovenski „věrojętьnъ“ (fide dignus, glaubwürdig) iz „věrą jęti“, iz tega zdaj „verjeti“ (po etimologični pisavi), a „vrjeti“ po sluhu; — „porok“ tù = Gewährsmann. Pis.

[3]) t. j. proti Metliki in dalje po Metliški okolici. Pis.

[4]) Mnogi Beli Kr. ločijo še dobro „predati (übergeben) od „prodati“ (verkaufen). Pis.

[5]) „Žitek“ = Getreide; a „žito“ ondot = Hirse (proso). Pis.

Slovansko slovstvo.

* *Djelâ Mat. Ant. Relkovića*, bivšega slavne brodske regimente kapetana, pisana god. 1767, koja sadržavaju životopis Esopov, 196 basna Esopovih i 59 Fedrovih, nadalje „čudoredne pripoviedke Pilpay bramine indijanskog mudroznanca, ili vladanje velikih i malih, iz francuskoga u slavonski jezik prenešene", k tomu preko 500 mudrih izreka istoga mudraca, i Satir, pripoviedke Pilpay bramine i mudre izreke do danas još tiskana nisu. Podpisani namerava jih na svetlo dati. Svakoga mjeseca od uskrsa t. g. počamši izlazit će po jedan svežčić u velikoj osmini na liepoj hartiji i ukusnim tiskom. Slika Belkovića i životopis njegov izlazit će u poslednjem svežčiću. Svaki svežčić imat će po tri tiskana arka i stojat će 40 nvč. a. vried.; platit će se svaki svežčić napose, kad bude prispio u ruke predbrojnikâ. Cielokupno djelo obsizat će do 30 tiskanih arakâ. Umoljavam sve prijatelje narodne knjige i prosvjete, da ovu veoma poučnu knjigu narodu preporuče, da se sami na nju predbroje a i predbrojnike skupljaju, pa mi ovu točno popunjenu pozivnicu najkašnje do 20. ožujka t. g. dostaviti izvole, da mogu nakladu opredieliti. Čisti prihod opredieljen je za utemeljenje zaklade Relkovićeve za podporu siromašnih učenika srednjih učiona u Slavoniji i Hrvatskoj.

U Vinkovcih. M. Seneković,
c. k. gimnazijalni profesor.

Politične stvari.

Koliko naj se županijam dá opravila.

„Novice" so nam županom v zadnjem svojem listu prav iz srca govorile, ko so nam po „politič. kateh." rekle, naj občine (soseske) bodo majhne, ne pa velike, ki jih župan s svojimi svetovalci zato opravljati ne more, ker se v šoli ni za „bezirkshauptmanna" učil.

Od gospodov v kancelijah večkrat slišimo, pa tudi v deželnih zborih se od nemškutarske straní ponavlja ravno tisti glas, da smo župani za nič, — da nič ne znamo, — da ne zdržujemo redú po kmetih, in tacih litanij več. Te zatožbe so — tega nočemo tajiti — večkrat resnične, al — pravične pa niso. Ko bi bile županije to, kar so nekdaj bile, to je, gospodinje za svoj lastni dom, Bogme! da ima dežela dosti poštenih in umnih mož po kmetih, ki bi dobro opravljali to, kar v opravilstvo dobrega gospodarja spada; al županijam nakladajo čedalje več opravkov, ki bi jih imele imeti cesarske okrajne gosposke, ne pa mi župani. Neko imé so skovali, ki se jej pravi „avtonomija", to je menda samolastno gospodarstvo občin; al s tem imenom nismo nič druzega dobili kot to, da so gospodom v kancelijah odvzeli veliko opravkov, pa jih naložili na rame županom in s tem veliko stroškov in občinskih davkovskih priklad. Gospodje v okrajnih kancelijah nimajo zdaj skoro nič opraviti; župani naj delajo za nje, oni pa postopajo in se vkvarjajo z drugimi rečmí, kakor smo to na zasramovanje vlade videli po vsej deželi pri volitvah za kupčijsko zbornico, ko so se celó od nas plačanih beričev posluževali, da so ljudi goljufali in sleparili za glasove. Občinam so policijska opravila na vrat obesili; policijska uprava pa ni soseskam lastno opravilo, marveč je tuje opravilo. Čemu pa plačuje ljudstvo davke, če se mora samo varovati? Policijska uprava je dolžnost državna! In če smo cesarsko gosposko prosili, naj nam žandarjev pošlje na pomoč, da moremo zdatno skrbeti za občno varnost — kaj se nam je reklo? Žandarji so le na službo okrajni gosposki, ne pa vam! Prosili smo tedaj kruha — dal se nam je kamen! — Ceste oskrbujejo srenjski cestni odbori, šolstvo krajni šolski odbori itd. itd. Kaj pa imajo zdaj opravljati še cesarske gosposke? Tako malo, da bi jih nihče ne pogrešal, če bi jih ne bilo! In če pridete v njihove kancelije, ogledite se po njih sobah — in povsod vidite toliko glav, ko nekdaj, ko še ni bila znana angelska avtonomija. Naj gré rakom žvižgat taka avtonomija, ki soseskam naklada od leta do leta več bremen in davšin, državi pa tudi zavoljo velike armade cesarskih uradnikov čedalje več stroškov, ki se morajo poplačati po povikšanih davkih!

Naredite nam županije take, da opravljajo, kar je njih lastnega, cesarske okrajne gosposke pa naj opravljajo vse to, za kar ima država skrbeti, ki od ljudstva davke pobira za različne potrebščine!

L., župan.

Naši dopisi.

V Gorici 3. aprila. — Jutre bo Gorica središče avstrijsko-ogerske monarhije. Ob 9. uri in 45 minut dopoldne se pripelje Njih Veličanstvo cesar Franc Jožef iz Trsta. Cesar je ta pot že v tretje naš presvitli gost. V prvo smo novega vladarja pozdravili vinkoštno nedeljo leta 1850; v drugo v postu 1857, ko se je vračal iz Italije; in v tretje 1862. leta, ko je šel po bolehno cesarico v Benetke. Poslednjikrat je bil le memogredé pri nas. Najsijajniši sprejem se je Nj. Veličanstvu napravil l. 1857. Tistikrat je bila Gorica tako lepo okinčana, da je nismo od leta 1844 videli lepše, od tistega leta, namreč, ko je naše mesto počastil cesar Ferdinand (16. sept.). Letos smo imeli samo kake 2—3 tedne časa za priprave, in vendar bode Gorica dostojno napravljena. Dotični odbor si je veliko prizadel, in, kar je naredil, bo za nas večidel novo in je jako okusno. Tako na pr. zastave od železnične postaje noter do mesta (blizo četrt ure poti) vsakih 40 korakov menjaje se dve cesarski, deželni in mestni na precej visokih stožjih. Zastave so po rimsko-vojaški šegi narejene. Na 2 nedozidanih poslopjih pri gledišči (koj, ko se pride v mesto) sta napravljena prostorna odra za gledalce in gledalke. — Cesar se popelje po gledišćni, magistratni, véliko-cerkveni ulici, čez stari trg in skoz Rastêl na Travnik v okrajno-glavarstveno poslopje. — Najimenitniša naprava za razsvečavo jutre zvečer je vodomet na Travniku; potem nek slavolok s ces. grbom v sredi in angelom na vrhu in mnozimi zvezdami krog in krog na Studencu, in drug slavolok z monogramom cesarjevim v ulici sv. Klare, kamor se vidi sè sred Travnika. Na raznih mestih stojé stožja za zastave, na pr. na Travniku jih je 5 prav visokih, na Kornji eno, pred kmetijsko šolo 2, poleg mestnega vrta 2, pred škofijo 2 itd. — Zastave za privatna poslopja se dobivajo pri municipiji za plačilo in se jih toliko kupuje, da jih ni nikoli zadosti narejenih. — Na kosarni nad glavno stražo so postavili lep bel cesarski grb. — Zdaj, ko to pišem, niso javne priprave še dovršene; in kako nas privatniki iznenadijo, ne morem zdaj še vedeti; to pa vem, da se vsi povsod podvizajo, kaj spodobnega napraviti. — O uradnem sprejemu na kolodvoru — jako lepo okinčanem — ne bom govoril, kakor tudi ne o predstavljanji uradov in korporacij ob 10. uri dopoldne. — Najzanimivša točka v programu jutrišnjih svečanosti je gotovo vojaška parada na Rójicah (pri žel. postaji, $^1/_4$ ure proti jugo-zahodu od mesta) ob 4. uri popoldne; vse mesto bo po koncu. Pa tudi to bo mikavno, da bodo o prihodu Nj. Velič. do-

poldne poleg ceste od kolodvora do mesta razpostavljena zastopstva vseh občin naše dežele in raznovrstna društva ital. in slov. z zastavami in pa šolska mladina. Zvečer po obedu (ki bo ob 6. uri) pojde cesar v krasno razsvetljeno gledišče (kjer bo ôpera „Ruy Blas"). Pri g. bar. Ritter-ji (udu gosp. zbornice) bo soirée-a, katere se udeleži menda tudi grof Andrassy, katere je pri kn.-nadškofu vkvartiran. — Vreme je danes jako ugodno in toplo; nadejamo se, da nam bode tudi jutri zvesto. — Še bi imel mnogo nevidnih reči popisati in med drugim povedati, kaj vse zna vzročiti slovenska časnikarska malomodrost, laška prekanjenost in vladna boječnost, — ali to bi utegnilo jutrišnjo svečanost kaliti in zato za danes raji molčim. Stvar, katero mislim, zadeva narodno slovensko zastavo. — To pa menda ne bo motilo naših slavnosti, ako na vsa usta povem, da naj si „odbor za uravnovanje svečanosti" o drugi priliki najde boljših slovenskih prestavljavcev laškega svojega programa. Nam ne gré na pr. v glavo, da ne bi se dal „Giardino pubblico" bolje prestaviti, ko z „mestičnim vrtom." In pa — vé li g. prestavljavec, da domači Slovenci Goriške ulice, trge in kraje po svoje imenujejo? Kakor je znal reči „za mesnicami", tako naj bi bil tudi druge reči podomačil. *) Gotovo je, da oni, za katere je program preveden, nič ne umejo. — Pravičnost zahteva dalje, da moram grajati, kar se tiče slov. prevoda, tudi c. kr. policije trojejezični razglas zastran petja, katero je jutre po ulicah, gostilnicah itd. prepovedano (hm!!) To vse je prav lepó (?), morala bi pa bila sl. policija tudi skrbeti, da ne bi se bili razglasi „odbora za slavnosti" že prvo noč skor z vseh oglov strgali (hm!!).

V Gorici 4. aprila (ob 2. uri popoldne). Kar sem včeraj pisal, je vse nič. Vse, kar smo pričakovali, prekosil je današnji dan. Že sinoči je bilo izpostavljenih po mnogih hišah vse polno zastav. Stožij je po javnih krajih veliko več, ko sem včeraj pisal. Davi pa sem bil ves osupnjen, ko sem stopil na Travnik: Gorica je resnično samo sebe prekosila. Lepó, krasno je bilo l. 1857., ali letos je v mnogih ozirih lepše. Zastave, katerih je brez števila skor po vseh ulicah, kinčajo mesto neizrekljivo. — Ljudí se vse tare. Zastopi občinski sè svojimi zastavami in z deskami z napisi se jako dobro podajajo; najlepše napise imajo občine Gradiščanskega okraja. Mornarji z otoka Grada z muziko so se posebno odlikovali. Nevšečno razločeval se je Bovške občine nemški zastavni napis „Flitsch"! Kar sem včeraj omenil o zastavah poleg ceste od žel. postaje proti mestu, je komaj senca tega, kar smo že sinoči videli. Ne le zastave so na stožjih, temuč tudi grbi deželni in vseh imenitnih mestic in trgov Goriške dežele, obdani z mnogimi majhinimi zastavami. — Na deželni hiši ste 2 kroni, ki se nocoj razsvetlite z gazom. — Z zvonika Vélike cerkve vihrajo 4 velike zastave (2 cesarski, deželna, in mestna). Sploh se je sinoči in danes zjutraj zdelo, kakor da bi kaka čarodelna moč zastave in lepšavo vlačila iz tal in iz oken. Z eno besedo vse naše nade so daleč zaostale za resničnostjo. — Nj. Veličanstvo je prišlo nekoliko pred 10. uro na kolodvor. Prihod je naznanjalo „živio"- in „evviva"-vpitje; kanoni niso pokali (ker menda cesar sam noče, da bi se streljalo). Njih veličanstvo samo je reklo, da je bil „sprejem ginljiv", Njihov adjutant pa je nekomu rekel: „Nismo pričakovali tacega sprejema". Da, naš Travnik je bilo treba videti okoli 11. ure dop., ko so občinski zastopi in društva že bili prišli od železnice nazaj!! To je bilo krasno, veličastno! — Zdaj (med 1.—4. uro) obiščejo Nj. veličanstvo deželni zavod gluhonemov in papirnico g. Ritterjevo v Podgori. — Razsvečava drevi bo sijajna. — S cesarjem so prišli med drugimi velikaši p. n. gg. ministri Andrassy, Auersperg, De Pretis, Unger i. dr. gospôda. — Cvetlični šopek je poklonila cesarju na kolodvoru grofica Attems-ova (grofa Antona A. hči). Peljalo se je Nj. Vel. v kočiji baron Ritter-jevi in sin baron Hektorjev sam je konje vodil. Razen cesarja je najbolj vlekel pazljivost občinstva na-se grof Andrassy. — Med obilno množico na Travniku in po ulicah vlada najlepši red in zaželena spodobnost. — Vse krasne prizore poveličuje milo spomladansko solnce. Drevje je začelo tu pa tam ravno zeleneti; mandeljni in breskve cvetejo. Natura in umetnost ste si roke podali v poslavljenje vedno pomenljivega dne 4. aprila 1875. Živila „naša lepa Gorica"!

Iz Postojne 3. aprila. — Danes je bil gosp. Peter Grasselli izvoljen za deželnega poslanca namesti umrlega dr. Coste. Prišlo je 63 volivcev, od katerih je g. Grasselli 58 glasov dobil, g. Jožef Zelen pa 4; en volivec ni volil. Pričakovali smo našega poslanca, da se osebno pride pokazat svojim volivcem, pa po opravilih zadržan ni mogel priti; vendar se trdno nadejamo, da bode v zboru hodil tisto pot, katero je na blagor domovini hodil veliko let nepozabljivi naš dr. Costa. Deschmannov nemčurski volivni odbor je sramotno pogorél; še črhniti si ni upal!

Iz Bizavika. — Bralcem dragih „Novic" naznanjamo, da národna čitalnica naša ima prvi zbor prihodnjo nedeljo 11. dan t. m. popoldne ob 4. uri, v katerem se bodo po družbinih pravilih volili predstojnik, blagajnik in 4 odborniki. Naj blagovolijo vsi častiti udje se udeležiti tega zbora. Pripravljavni odsek.

Iz Ljubljane. — Presvitli cesar se je, potovaje čez Trst, Gorico in Benetke v Dalmacijo, v petek zjutraj malo časa pomudil tudi na kolodvoru Ljubljanskem, ki je bil lepo okinčan. Poklonili so se mu prvaki duhovnih, deželnih, uradnih, mestnih in vojaških oblastnij, s katerimi je nekoliko besed prijazno govoril. Pri tej priliki se je pa le spet očitno pokazalo, da v Ljubljani biva narod slovenski, ki noče razumeti niti „vivat-a" niti „hoch-a", kajti ko je nekdo pri izstopu Njegovega veličanstva z voza zakliknil „vivat", je obilo zbrana množica ljudstva tiha ostala; isto tako se je pripetilo klicu „hoch", s katerim je nekdo drug fiasko „vivat-a" popraviti hotel; ko pa vsklikne nekdo izmed pričujočega ljudstva „živio", zadoneli so gromoviti živioklici cesarju po kolodvoru, da se je razlegalo krog in krog.

— (*Deželni zbor*) se je začel včeraj po slovesni sv. maši z navadnimi formalitetami; drugi pot kaj več o tem. — Danes zjutraj je po nagli mrtudni bolezni zgubil zbor poslanca gosp. Franca Rudeža.

— (*Za Bohinjski kraj*) je deželna komisija za konjerejo 3. dne t. m. kupila lepega žebca Pincgavskega plemena od Fr. Mola iz Voglán za 460 gold.

— (*Gosp. Stein, direktor Pakraške grajčšine v Slavoniji*), je bil v pondeljek v Ljubljani. Pošten mož hoče — to nam je zagotovil — kakor oče za svoje otroke skrbeti za naselnike Slovence. Prihodnje „Novice" prinesó še več o omenjenih naselbinah.

— (*Volitve za 3. razred v mestni odbor*) pretekli pondeljek so se izvršile na čast narodnim volivcem in velikansko sramoto nemčurjem tako, da je bil izvoljen: dr. K. Bleiweis z 132, Goršič z 131, Potočnik z 128, Petričič z 127 glasovi, — le Regali je s par glasoma zaostal za Doberletom zato, ker se ta narodna volivca nista držala stroge dis-

*) Razločka med zborom in zbirališčem g. prestavljavec tudi ne pozná. Pis.

cipline, katere je pri volitvah treba. Sijajna ta zmaga narodne stranke je pa tem bolj pomenljiva, ker so si nemčurji gotovi bili, da zmorejo, — ker so se strašansko napenjali vse dni pred volitvijo, in je ves Deschmannov in Suppanov generalstab, njemu na čêlu sam Deschmann, pred volilno dvorano napadal volivce, da bi njihove glasove priboril za nemčursko stran. Kdor je videl, kaj je nemčurska garda počenjala ta dan na rotovžu, pritrdil je besedam „razglasa" narodnega volilnega odbora, da se tem ljudém res mora na prste gledati, kaj da delajo. Hvala Bogu pa, da jedro našega ljudstva je še zdravo, in da se ne dá na limanice pripeti judežem škarjotom naše narodnosti in naše vere!

— **Juter je volitev za 1. razred.** Volivci! ki Vas še ni oblizal nemčurski liberalizem, storite, kar so storili možaki 3. razreda, in volite vsi: gospoda Pakiča in Horaka! Pomislite le, kako grozno se nas bojé, da bi med nje ne prišli; samo iz tega strahú lahko presodite: ali imajo dobro vest?

— (*Razpis daril.*) Odbor „glasbene matice" je v seji 16. dne marcija odmenil sledeča darila, in sicer: I. 20 gold. v srebru za najboljšo zbirko narodnih pesmi, to je iz naroda slovenskega nabranih napevov, katerih pa mora biti na številu najmanj deset. Zložene naj bodo čveteroglasno, ali pa enoglasno s spremljevanjem glasovira. Pri vsaki pesmici naj bo tudi zaznamovano, kje se je našla, kdo jo je nabralcu pel in v katerih krajih je znana. Skrbeti je tudi za to, da se besede, to je vse kitice ene pesmi natančno spišejo. II. En cekin za skladbo, ki je primerna za Šmarnice, to je Marijna pesem, katera zna biti sestavljena ali za mešan zbor, ali samo-, dva- ali trospev s spremljevanjem orgel. — III. En cekin za cerkveno skladbo, katera služi pri sv. maši kot vloga za ofertorij. — IV. En cekin za cerkveno skladbo, ki je pripravna za kak večí praznik, na pr. velikonočni, božični itd. O sostavi zadnjih dveh veljajo ista pravila, kakor pri drugi. Kompozicije morajo biti v lahkem, narodno cerkvenem duhu zložene, da se lahko rabijo tudi v krajih, kjer se ne nahajajo posebno izurjene pevske moči. Besede morajo biti v slovenskem jeziku. Skladbe naj se pošljejo družbenemu tajniku gosp. Vojtehu Valenti do 31. maja t. l. brez podpisanega imena, katero naj se priloži v zapečatenem listku. Poslani rokopisi se ne bodo vračali.

Odbor „glasbene matice."

— (*Priporočilo.*) Ker duhovnim gospodom, ki za cerkve svoje potrebujejo različnih paramentov, gotovo vstrežemo, ako jim naznanimo, kje bodo z ličnim blagom in dober kup postreženi, zato jim priporočamo štacuno gospé B. Kogelnove v Ljubljani, v kateri morejo vso cerkveno opravo tako dobiti, da bodo oni sami in njihovi farani gotovo veseli, česar jim spričajo vsi, ki so v štacuni te poštene in narodne gospé si že omislili potrebnih paramentov.

— (*Pobirki iz časnikov*). „Tagblatt" je v 74. listu grozovito divjal zoper to, da je, kakor brž v prvi vrstici pravi, „narodno-klerikalna stranka se drznila voliti v mestni odbor", in pa, kakor neki „eingesendet" istega lista priča, najhuji strah kazal pred dr. Bleiweisom mlajšim, ki ga je narodni volilni odbor stavil za kandidata. Da bi ga ogrdil pred svetom, ki ni bral zapisnika deželnega zbora od leta 1869 in 1871 in pa dekretov dr. K. Bleiweisovih od deželnih glavarjev pl. Wurzbacha in grofa Auersperga, ki ju še nobena živa duša ni stavila v vrsto „narodne" stranke, spleta take zvijače skupaj, da ne vemo, ali bi se bolj čudili nad drznostjo takih spletek ali pa nad satansko hudobijo, ki lažnjivo na dan vleče stvarí, ki v nikakoršni zvezi niso z volitvijo v mestni odbor! In če celó „oberaufseher" ima v deželni posilni delavnici 480 gld. stalne plače, in še drugih dohodkov, ne privoši primarju onega zavoda 500 gld., in če so se vsem deželnim uradnikom in zdravnikom pri organizaciji leta 1871 nekoliko povikšale plače, primarju, ki vsaki dan mora dolgo pot delati dalječ zunaj mesta, zavida zboljšek za 100 gold.! Vsemu temu divjanju pa se je tem bolj čuditi, ako se nam, in to celó iz „liberalnega" tabora zagotovlja, da pisar ali vsaj roditelj onega nesramnega članka je — gosp. Deschmann! tisti „ſelbſtloſe" Deschmann, ki za mestno župovanje je vlekel na tisoče mastno plačo, — tisti „ſelbſtloſe" Deschmann, ki za majhni posel muzealnega kustosa za leto in dan vleče 472 gold., — tisti „ſelbſtloſe" Deschmann, ki je že cela leta sedel, oddaljen od svojih tukajšnjih služeb, na Dunaji v državnem zboru, kar očita zdaj dr. Vošnjaku! Zdrava pamet bi morala gosp. Deschmannu kazati, da — kdor sedí v stekleni hiši, naj ne luča kamenja po druzih, ki bivajo v trdnjavi poštenosti in mu niso nič žalega storili!

Častitim mojim p. n. volilcem!

Za sijajni dokaz zaupanja, s katerim ste me počastili 3. dan t. m. v Postojni, se Vam iskreno zahvaljujem ter zagotovljam, da mi bode vedna skrb, da se vrednega izkažem tega Vašega zaupanja. — Če kako posebno zadevo po meni pred sl. deželni zbor spraviti želite, prosim, da mi jo naravnost naznanite.

Z rodoljubnim spoštovanjem se Vam klanja

Vaš poslanec

Peter Grasselli.

Iz Trsta 3. aprila. — Vse je bilo na nogah, ko je pridrdral vlak s presvitlim cesarjem, ki je sprejel več deputacij, med njimi tudi ono slovenskega društva „Edinost". Slovensko petje je bil magistrat prepovedal. Lahoni pa so se grdo obnašali. K slovesni predstavi v gledišči jih je veliko prišlo še le, ko je bila cesarska pesem utihnila, župan mesta, g. Porenta, ki je bil po vladi povabljen, da se vdeleži ogledovanja dela pri luki, ni le ne prišel, ampak še poslal odgovor, da ga ne bo, „ker bi moral cesarju le neprijetne reči praviti." Taki so lahoni! In vendar jim gre naša vlada tako na roko!

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — Na čelu političkih dogodeb stoji zdaj potovanje cesarjevo, ki je bil povsod slovesno sprejet, zlasti v Benedkah, kjer je Laški kralj napil na trdno zvezo med Laško in Avstrijo. V Dalmaciji je Ljubiša naročil vsem srenjam in zastopom, da imajo cesarju pri sprejemanji povsod kazati, da je Dalmacija slovanska dežela. Ko se bo cesar vrnil nazaj na Dunaj, se pričakujejo važne premembe v ministerstvu. To potovanje ima imeti velik sad, kajti kedar pride vprašanje o vzhodu do rešitve, pač ne bo eno in isto, kaj se je z Dalmacije naredilo, ker bo jako važna dežela.

Nemška. — Tudi Prusi imajo velik strah pred potovanjem našega cesarja na Laško, ker se bojé, da bi se utegnila razdreti trdna laško-nemška zveza; zato gonijo svojega Viljema z Bismarkom vred za našim cesarjem na Laško.

Odgovorni vrednik: **Alojzi Majer.** — Tisk in založba: **Jožef Blaznikovih dedičev** v Ljubljani.